

AFGANİSTAN'DA ATATÜRK İMAJI

Atatürk Image In Afghanistan

Firuz FEVZİ

Afganistan-Kabil Devlet Üniversitesi Türkoloji Bölümü Öğretim Görevlisi, Kabil/Afganistan

Reference

Fevzi, F. (2019). "Afganistan'da Atatürk İmajı", Academic Social Resources Journal, Vol:4, Issue: 10; pp:54-59

ÖZET

Türkiye- Afganistan ilişkileri Osmanlı devleti zamanında başlasa da resmi ve köklü ilişkiler bağlamında Mustafa Kemal Atatürk döneminde zirve noktaya taşınmıştır. Türkiye Cumhuriyetinin sözü edilen sıkıntılı yıllarında Atatürk liderliğindeki yeni devlet, kardeş ülke Afganistan'ı ihmal etmemiştir.

Atatürk, Afgan kralının isteğini yerine getirerek Afganistan'ın devlet kurumlarının birçoğuna Türk bilim adamlarını göndermiştir. İlk modern eğitim, Atatürk zamanında başlamış ve 1928 yılında kız öğrencileri ilk kez Türkiye'ye eğitim için gönderilmiştir. Afgan halkı Atatürk'ün dostluğunu unutmuyarak, onun adını posta pullarına yazmışlar, birçok okula birçok caddeye ya da hastaneye vermişlerdir. Günümüzde bu isimler hâlâ canlılığını korumaktadır. Bu konuya bildirimizde de değineceğiz.

Türkiye Cumhuriyeti ile Afganistan devleti arasındaki samimi dostluk 1960'lı yıllara kadar ciddi manada gelişmiştir. O yıllardan sonra birtakım sorunlar yaşanmıştır. Bahsi geçen sorunlar Afganistan'ın kendi içerisinde yaşadığı sorunlar ekseninde gerçekleşmiştir. 2001 yılında kurulan yeni Afgan devletiyle Türkiye Cumhuriyeti arasındaki ilişkilerin yeniden ivme kazandığı görüşünderiz. Bildirimizde, tohumları Mustafa Kemal Atatürk tarafından atılan kardeşane ilişkilere değinerek Afganistan'la samimi ilişkileri kuran Türkiye'nin bu ülkedeki faaliyetlerine yer vereceğiz. Ayrıca bahsi geçen Türk büyüğüne Afgan halkının duyduğu içten sevgiyi dile getireceğiz.

Anahtar Sözcükler: Türkiye, Afganistan, Mustafa Kemal Atatürk, Dostluk

ABSTRACT

Turkey-Afghanistan relations at the time of the Ottoman Empire first, too formal and strong relations in the context of Mustafa Kemal Ataturk moved to the peak period. Atatürk's leadership in the new state in the troubled years of the Republic of Turkey said his brother countries has not neglected Afghanistan.

Atatürk fulfilled the request of the Afghan king and sent Turkish scientists to many of Afghanistan's state institutions. The first modern education, Ataturk started on time and in 1928 female students were sent for training in Turkey for the first time. The Afghan people have not forgotten the friendship of Ataturk, they have written his name on the postage stamps, they have given many schools to many streets or hospitals. Today, these names are still alive. We will also touch on this issue in our report.

sincere friendship between the Republic of Turkey with the advanced state of Afghanistan is serious, until the 1960s. After those years, some problems were experienced. The aforementioned problems occurred in line with the problems experienced by Afghanistan in itself. Founded in 2001, the relations between the Republic of Turkey, we believe the new Afghan government re-gained momentum. Our statement, referring to the seeds of Mustafa Kemal Ataturk's Turkey by establishing brotherly relations thrown into intimate relations with Afghanistan will place its activities in this country. In addition, we will express the sincere love of the Afghan people to the mentioned Turkish elder.

Keywords: Turkey, Afghanistan, Mustafa Kemal Ataturk, Friendship

1. GİRİŞ

1901-1919 yıllarında Türkiye'den Afganistan'a birçok alanda uzman eğitimcinin gönderildiği bilinmektedir. Afgan-Türk dostluğunun simgesi haline gelen Mahmut Tarzi'nin iki dost ülke arasında değerli çalışmaları olmuş; Tarzi, birçok Türk heyetinin Afganistan'a gelmesine vesile olmuştur. 1907 yılında Mahmut Tarzi tarafından Afganistan'a davet edilen Osmanlı eğitimcisi Mehmet Fazlı Bey bunlardan biridir. Afganistan'da bulunduğu sırada kaleme aldığı "Afganistan'da

Bir Jöntürk” adlı kitabında iki ülkenin dostluğu üzerinde durmaktadır¹. Mehmet Fazlı Bey döneminde Kabil’de açılan ilk çağdaş eğitim kurumu olan Harbiye Lisesi’nin öğretmenlerinin birçoğu Türklerden oluşmaktadır. Afgan harp okulunun ilk müdürü de Osmanlı paşalarından Mahmut Salim Bey olmuştur. Türk aydınlarının yapmış olduğu değerli hizmetlerin Afganistan kültüründe önemli yeri vardır. (İmamhocayev, 2001:265). Afganistan’da ilk devlet hastanesi, 1913 yılında Türk doktorların girişimiyle açılmış, birçok araç gereç Türkler tarafından temin edilmiştir. Birinci Dünya Savaşı’nda Afganistan tarafsız kalmayı başarmış, Türk kurtuluş savaşına büyük destek vermiştir. Türk paşaları Mustafa Kemal Paşa, Cemal Paşa, Enver Paşa ve Talat Paşalar Amanullah Han’la mektuplaşmışlardır. Cemal Paşa, iki yıldan fazla Afganistan’da kalmış Afgan ordusunu modernleşmesi yönünde büyük çaba göstermiş, yeni Afgan devletinin Avrupa’ya tanıtılmasında büyük emek harcamıştır. Cemal Paşa’nın Afganistan’dan 1920 yılında Mustafa Kemal Paşa’ya yazdığı mektupta şu ifade bulunmaktadır: “İslam’ın talih yıldızı Doğu’dan doğmaktadır.” Afganistan’a gelişini, Amanullah Han tarafından iyi karşılandığını ve Afgan gazetelerinde onun için birinci sayfada haber yaptıklarını bildirir. (Sarıhan, 2002:15).

Cemal Paşa, Mustafa Kemal Paşa’dan Afgan ordusu için yardım istemiş ve isteklerini sıralamıştır. Mustafa Kemal Paşa, Cemal Paşa’nın Afganistan’daki faaliyetlerini takdir etmiş (Ekim 1920), her türlü askerî yardımın yapılmasını canı gönülden istemiş fakat Anavatan’ın her tarafı düşmanla sarıldığı için vatan savunmasının her şeyden daha üstün olduğunu ve kardeş ülke Afganistan’a yardım edebilmenin mümkün olamayacağını belirtmiştir. Mustafa Kemal Paşa, 23 Nisan 1920 de Türkiye Büyük Millet Meclisini açmış ve 3 Mayıs 1920 de Ankara’da ilk hükümet kurulmuştur. Mustafa Kemal; Afgan ordusunun gelişmesi için Cemal Paşa’ya bir heyet-i zabıta göndermiş, Türk subaylarına görevlerine dikkat etmeleri, orada siyasi işlere karışmamaları, yalnızca askeri görevlerini yerine getirip kendilerini Afgan ve Türkistan halkına sevdirmeleri yönünde telkinlerde bulunmuştur. “Afganistan’da görev yapacak askerî heyetin hiçbir şekilde katiyen siyasetle uğraşmayarak yalnız askerî görevini yerine getirmesi ve kendisini gerek Afgan, gerek Türkistan ve Buhara halkı ve askerlerine fevkalade sevdirmesi gerekliliği” üzerinde önemle durmuş; “... Afganistan yetkilileri ve yöneticileri yabancı entrikalar sayesinde İslamiyet ve Türklüğün menfaatine aykırı bir surette hareket etmeye hazırlandıkları takdirde, bizim heyetimizin, mahalli Özbek ve Türkmen gruplarıyla ittifak ederek bu suretle hareketlerine mani olabilecek ve Türk çıkarlarına uygun bir Afgan partisini iktidara getirebilecek kadar kuvvetli bir mevki edinmesini” özellikle bildirmiştir. (Özlu, 2012:33-34). Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra kardeş ülke Afganistan’a daha çok askeri alanda yardım edilmiş, birçok Afgan subayı eğitim için Türkiye’ye getirilmiştir. Türkiye’nin Milli mücadele döneminde en yakın ilişkileri kurduğu şark devleti Afganistan’dır. Ankara hükümetini ilk tanıyan Afganistan olmuştur. (Armaoğlu, 1983:331). Afganistan-Türkiye dostluğunun, Türkiye’nin kurtuluş mücadelesi döneminde çok anlamlı bir şekilde kendini gösterdiğini görmekteyiz. Kurtuluş savaşı yıllarında Yunanlıların işgal ettikleri bölgelerdeki Türk nüfusuna karşı insanlık suçu işlemeleri üzerine Afganistan devleti bu olay ile ilgili İngilizlerin dikkatini çekmiş ve İngilizlerden bu facialara engel olmalarını istemiştir.

10 Haziran 1921 yılında Ankara’da ilk Afgan elçiliği açılmış, törende Mustafa Kemal konuşma yaptıktan sonra Afgan bayrağını göndere bizzat kendisi çekmiştir. Duygularını şu şekilde dile getirmiştir: “Afganistan’da olduğu gibi Türkiye’de de kalplerimiz kardeşçe çarpılmaktadır. Bazı sebepler bu bağların somut hale getirilmesini engellemiştir. Son zamana kadar resmi ilişkiler kurulamadı. Çok şükür bunu Anadolu’daki istiklal mücadelesi sırasında başardık. Heyetinizin gelmiş olması hepimiz için bir gurur kaynağıdır. El ele çalışan Türkiye ile Afganistan’ın ortak gayeleri siyasi dünyada önemli bir denge sağlamak bakımından önemlidir. (Şimşir, 2002:667). Afgan elçisi Ahmet Han da: “Doğulular gaflet perdesini yırttı. İngilizler Türkiye’ye karşı savaşa girerse Afganistan da İngilizlere karşı savaş ilan edecektir. İslam dünyası ve bütün doğu sizinle beraberdir.” (Sarıhan, 2004:612) diyerek mukabelede bulunmuştur.

¹ Bkz. Mehmed Fazlı, Afganistan’da Bir Jöntürk (Mısır Sürgününden Afgan Reformuna), Çev. Kenan Karabulut, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2007.

Afgan anayasası 1923 yılında düzenlenir. Atatürk'ün yakın arkadaşı olan Amanullah Han, 1928 yılında Türkiye'ye gelir. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk resmi yabancı devlet başkanı sıfatıyla Atatürk onu görkemli bir şekilde karşılar. Birçok alanda Afganistan'ın modern bir devlet olmasını isteyen Amanullah Han, Atatürk'ten mülki ve askerî alanda yardım istemiştir. Atatürk bu istekleri kabul etmiş ve bizzat kendi özel doktoru olan Prof. Dr. Kamil Rıfki Urga başkanlığında bir sağlık heyetini Kabil'e göndermiştir. Amanullah Han İstanbul'da bulunduğu sırada 28 Mayıs 1928 tarihinde İstanbul Üniversitesi'ni ziyaret etmiş, rektör ve üniversite hocalarına şunları söylemiştir: "Afganistan çocuklarına vekaleten sizinle ittifak-ı samimiyet akdedirim. Siz, Afganistanlıları küçük birader biliniz, onlar sizi büyük birader bilirler. Benim en büyük gayem çocuklarımızı size göndermek ve burada okutturmak ve sizden muallim istemektir." (Fehang, 1371:198). Amanullah Han, Türkiye'den döner dönmez Atatürk'ün inkılaplarını uygulamaya başlar. Tutucu aşiret ağalarının ayaklanması sonucunda ülkesini terk etmek zorunda kalmış, 1929 yılında İtalya'ya yerleşmiş, 1960 yılında Zürih'te vefat etmiştir. (Nasırî, 1381:14). Atatürk ve Amanullah Han arasındaki resmi ve özel mektuplaşma 1920 yılında başlamıştır. Atatürk ilk mektubunda Amanullah Han'a şunları yazmaktadır. "Savaşla bütün milletler az çok barışa kavuştukları halde, Batılı Hıristiyan milletler, İslam halifeliğinin ülkesi Türkiye devletine karşı büyük savaş sürdürmektedir. Bu savaşın başından beri ortaya çıkan apaçık gerçek şudur ki İngiltere devleti bizim amansız ortak düşmanımızdır. Hindistan'a el koydukları o uğursuz günden beri, kimi zaman hile ve entrika ile kimi zaman da şiddet kullanarak kendi bencil emelleri ve amaçları için bütün Asya dünyasına boyun eğdirmiş ve özellikle İslam halklarını sonu gelmeyen zulümleriyle rahatsız etmeye çalışmış... Osmanlı Türklerinin milli ve siyasi varlığını yok etmeye kalkışmışlardır." (Şimşir, 2002:3). Bu mektuptan ve başka birçok yazışmalarından hem Atatürk'ün hem de Amanullah Han'ın Batı ve özellikle İngiliz karşıtı oldukları bilinmektedir. Amanullah Han, her mektubunda Atatürk ve Türk devletine teşekkür ederek Türkiye ile Afganistan arasındaki bağların sarsılmaz olduğunu altını çizmektedir. Türk toplumundaki maddi ve manevi unsurların değişimini içeren hürriyetçi ve modernist usulün başarısı, gerçekten Amanullah Han için ilham ve cesaret kaynağı oldu. Ancak Türk uzmanların Afgan reformlarına katkıları çok olmasına rağmen reformlar kısa vadeli olmuştur. Amanullah Han, Ankara'ya gelişinde Atatürk ile önemli konularda görüş alışverişinde bulunmuştur. Atatürk, Amanullah Han'a: "Eğer siz devletinizin payidar olmasını isterseniz orduyu güçlendirin ve farklı görüşlerde olanları Afgan ordusundan uzaklaştırın" (Fehang, 1371:198) diyerek birtakım önerilerde bulunmuş ve reformların yavaş yavaş uygulanmasını telkin etmiştir. Genç Afgan kralı, Avrupa'yı da gezmiş, Afganistan'ın modern bir devlete kavuşması için reformları aceleyle gerçekleştirmeye çalışmış, bir grup kız öğrenciyi Türkiye'ye göndermiştir. Bu reformlar sonucunda İngilizlerin yönlendirdiği birkaç grup ayaklanmış, bu ayaklanma okuma yazma bilmeyen halka yayılmış, Amanullah Han Afganistan'dan kaçıp İtalya'ya yerleşmiştir.

Amanullah Han'dan sonraki Afganistan devlet başkanları modern bir yönetimden uzak durmuşlar, Afganistan'ı geleneklere bağlı olarak yönetmeye çalışmışlardır. 1927 yılında Afganistan'ın Türkiye elçisi Nebi Bey, Başbakan İsmet Paşa'ya bir mektup yollamış, mektubunda demiryolu yapım aşamasında bölgede keşif için Türk mühendislerinin Afganistan'a gönderilmesini istemiştir. Bu sırada askerî alanda birçok yardım Türkiye'den Afganistan'a ulaştırılmıştır. Afgan ordusunun daha iyi yetişmesi için Türk devleti 5. Kolordu komutanı General Naci Paşa'yı Afgan savunma bakanlığına göndermiştir. (Ünal-Özbay, 2009:1)

Kral Amanullah Han'dan sonra gelen Afgan yöneticiler zamanında ülkenin gelişmesi durur ve Afganistan klasik Afgan gelenekleriyle yönetilir. Avrupa ve Türkiye'yle olan ilişkiler oldukça azalır. Afganistan'a geleneksel bir monarşi hakim olur. Bu klasik monarşinin getirdiği bunalımın sonucunda, Kral Zahir Şah'ın yurt dışında olduğu bir zamanda kansız bir darbe yapılarak 1973 yılında kraliyete son verilir ve ülkede cumhuriyet ilan edilir. İlk cumhurbaşkanı Davut Han da Amanullah Han gibi ülkenin gelişmesi için Avrupa, Türkiye ve Rusya ile sıkı ilişkiler kurar, birçok reformlar yapar. Bilim adamlarını yüksek öğretim almaları için yurt dışına gönderir. Sanayi hamlelerine büyük önem verir. Büyük barajların hayata geçmesini sağlar. (Fevzi-Cankurt,

2017:298) Sovyetler Birliği'nde eğitim almış Afgan subayların Ruslarla yaptığı işbirliği sonucunda 1979'da darbe olur ve Davut Han yönetimden uzaklaştırılır. Daha sonra da ailesiyle birlikte öldürülür. Ülke, Sovyet işgaline uğrar. Avrupa'da eğitim görmüş bilim adamları tekrar eğitim aldığı ülkelere dönerler. Afgan bilim adamlarının bir kısmı rejime karşı olduğu için ya öldürülür ya da hapse atılır. (Fevzi-Cankurt, 2017:299)

2001 yılından sonra Türkiye'nin Afganistan'daki varlığı daha çok artmaya başlar. 2002 yılında çok uluslu barış gücü İSAF komutanlığı İngiltere'den Türkiye'ye geçer, General Akın Zorlu Paşa'nın yoğun çalışmaları neticesinde Kabil Atatürk Mahallesi'nde Atatürk Çocuk Hastanesi ismiyle kurulmuş hastanenin bakımı yapılır. Hastanenin binası ilk defa Prof. Dr. Kamil Rıfkı Urga Bey tarafından 1938 yılında tıbbiye mektebi olarak kurulmuş ve daha sonraları Rıfkı Bey senatoryumu olarak hizmet vermiştir. 1992 yılında Kabil'de iç çatışmalar başladığı zaman Atatürk Çocuk Hastanesiyle beraber birçok devlet kurumu zarar görmüştür. 2002 yılında hastane kapsamlı bir tadilat görür. Türk Kuvvetler Birliği önderliğinde şimdi 250 yataklı olarak her gün 800 Afgan çocuğunu tedavi ediyor. 2010 yılında hastaneye TİKA tarafında ek poliklinik binası yapıldı. Her yıl Türkiye'nin değişik hastanelerinden sağlık ekibi gönüllü olarak yardım ediyorlar, doktorlara staj veriyorlar. Yine bu sağlık ekipleri binlerce Afgan çocuğunu Atatürk Çocuk Hastanesinde sünnet ederek ilaç yardımında bulunuyorlar. 2015 yılında Atatürk Çocuk Hastanesi TİKA tarafından daha da geniş çaplı tadilat edilerek ek tıbbi malzemelerle tedavilerde bulunulmuştur. Etkinliklere Afganistan Başbakanı Dr. Abdullah Abdullah, TİKA Başkanı Serdar Çam, Afganistan Sağlık Bakanı Dr. Firezdin Firoz, Türkiye Cumhuriyeti Kabil Büyükelçisi Ali Sait Akın ve çok sayıda Afgan yetkili katılmıştır.

2006 yılında Türk Silahlı Kuvvetleri Komutanlığı Kabil-Doğan Kışlası tarafından meslek edinme kursları açılmıştır. Kabil'in önemli yerlerinde Afgan çocuklarına yönelik meslek edinme kurslarına ilaveten Atatürk Çocuk Hastanesinde de 2009 yılında yerli doktorlara temel seviyede Türkçe kursu verilmiştir.²

Afganistan'da eskiden beri Afgan ulusu tarafından Atatürk'e karşı derin bir sevgi vardır. Her kesim tarafından Atatürk bilinmekte, her mecliste Atatürk anıldığında "Keşke bizim de bir Atatürk'ümüz olsa." sözüyle karşılaşılmaktadır. Her kesimden Atatürk'ün vecizelerini bilen kişilere rastlanır. 1940'lı yıllardan sonra Afganistan'da Atatürk sevgisi ileri seviyeye taşındı, ders kitaplarında Atatürk'ten epey söz edilmeye ve PTT pullarında Atatürk resmi kullanılmaya başlandı. Ayrıca şehrin (Kabil) birçok yerinde Atatürk Caddesi, Atatürk Lisesi, Mustafa Kemal Uluslararası Lisesi, Atatürk Mahallesi, Atatürk Otobüs Durağı gibi Atatürk'ün isminin geçtiği yerler bulunmaktadır. Afganlar doğan çocuklarına Mustafa Kemal adını vermişler, market ve mağazalarda "Mustafa Kemal" adlı çocuklara sıkça rastlanır olmuştur. Günümüzde birçok özel okula ve devlet okuluna Atatürk ve Mustafa Kemal adı verilmiş ve karnelerde Atatürk resmine yer verilmiştir. Başkent Kabil'in en kalabalık caddesi olan Atatürk Caddesi'nin farklı yerlerinde "Afganistan Derice Konuşan Türkleri Şurası ve Kabil Belediyesi" iş birliği ile Atatürk'ün resminin bulunduğu ve altında kısa hayat hikâyesine Farsça olarak yer verildiği tabelalarla karşılaşılır. Son yıllarda Afganistan'da Atatürk ile ilgili birkaç kitap hem tercüme yoluyla hem de yeniden yazılmıştır.

2003 yılında Türk Silahlı Kuvvetleri Komutanlığı tarafından açılan Doğan Kışlasında yaklaşık 3500 Türk ve Azerbaycan asker ve subay görev yapmaktadır. Doğan Kışlasında Atatürk'ün de anıldığı her türlü sosyal ve kültürel faaliyetler düzenlenmektedir. Kışla, Afgan halkına sağlık hizmeti vermek amacı ile kamp içinde Atatürk Askeri Hastanesini kurdu. Yine burada her gün 250

² Söz konusu kurslarda bizzat görev aldım. /Afganistan'daki Türkçe eğitim-öğretiminin seyri hakkında şu üç makaleye bakmanızı önerebiliriz: Firuz Fevzi-Hasan Cankurt, "Afganistan'da Türkoloji ve Türkçe Çalışmaları Hakkında Bir Araştırma-1", Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 2, s. 493-503. Firuz Fevzi-Hasan Cankurt, "Afganistan'da Türkoloji ve Türkçe Çalışmaları Hakkında Bir Araştırma-2", II. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatları Öğretimi Sempozyumu Bildirileri Prof. Dr. M. Fuad Köprülü Anısına 17-18 Nisan 2017 Ankara, Editörler: İsmet Çetin-Halil Çeltik, Ankara 2017, s. 287-292. Firuz Fevzi-Hasan Cankurt, "Afganistan'da Türkoloji", Türkologiya, Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, No: 2, Bakü-Azerbaycan 2017, s. 118-124.

hasta ücretsiz olarak muayene edilmektedir. Tedavisi mümkün olmayan ağır hastalar da Türkiye'ye sevk edilmektedir. 2014 yılında sayın Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Afganistan'a resmi ziyarette bulunmuş, Doğan Kışlası ve Atatürk Askeri Hastanesinde yatan hastalara geçmiş olsun dileklerinde bulunmuşlardır. Doğan Kışlası komutanlarından rahmetli şehit Albay Faruk Sungur'un çok değerli hizmetleri olmuş, kendisi Afgan halkının gönüllerinde yer edinmiştir. Onun döneminde 2008-2011 Kabil-Atatürk Lisesi ve birçok sağlık binası ve meslekî binalar Kabil'in belediye binalarının yanında inşa edilmiştir.

Afganistan Askerî lisesinin kurulması Atatürk'ün emri ile olmuş İstanbul Kara Harp Okuluna benzer Afganistan Harbi Şuhanze Okulu 1928 yılında açılmıştır. Yine o dönemlerde Türk subaylar tarafında Afganistan'ın farklı şehirlerinde modern faytonlar yapılmış bu faytonlarda Türk Bayrakları bakırla işlenmiştir. Atatürk'ün emriyle yapılan faytonlara halen Afganistan'ın bilhassa kırsal alanlarında rastlıyoruz. Atatürk'ün 1928'de işaretiyle açılan harp okulu 1966 yılına kadar Türk subayları tarafından eğitilmiştir. 2003 yılından sonra yine Türk silahlı kuvvetleri eğitimini üstlenmiştir. Bu sefer Türkçede resmi dil olarak ders müfredatına alınmıştır. 2014 yılında okul binasında TİKA tarafından tadilat yapılmıştır.

Afganistan'ın modern yapılanmasında ülkesi örnek model olarak alınan Mustafa Kemal Atatürk, Afganistan'ın kurucusu Amanullah Han zamanından beri Afganistan'da isminden söz ettiren önemli bir liderdir. Afganistan'da bugünkü Türkiye'nin attığı her adımda dolaylı olarak payı olan bu büyük lider, Afgan halkı tarafından çok iyi tanınmakta ve epey sevilmektedir. Afganlıların Atatürk sevgisi başta Kabil olmak üzere bütün Afganistan'da çeşitli şekillerde karşılık bulmuş özellikle Kuzey Afganistan'da (Güney Türkistan) daha fazla hissedilmiştir.

KAYNAKÇA

Armaoğlu, Fahir, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980, Tisa Matbaacılık, Ankara 1983.

Fazlı, Mehmed, Afganistan'da Bir Jöntürk (Mısır Sürgününden Afgan Reformuna), Çev. Kenan Karabulut, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2007.

Fehang, Mir Muhamet Siddik, Afghanistan Der Penç Karn-ı Ahir, C 3, Afganistan İslam Birlik Komisyonu, Kabil 1373.

Fevzi, Firuz-Cankurt, Hasan, "Afganistan'da Türkoloji ve Türkçe Çalışmaları Hakkında Bir Araştırma-1", Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 2, Manisa 2013.

Fevzi, Firuz-Cankurt, Hasan, "Afganistan'da Türkoloji ve Türkçe Çalışmaları Hakkında Bir Araştırma-2", II. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatları Öğretimi Sempozyumu Bildirileri Prof. Dr. M. Fuad Köprülü Anısına 17-18 Nisan 2017 Ankara, Editörler: İsmet Çetin-Halil Çeltik, Ankara 2017.

Fevzi, Firuz-Cankurt, Hasan, "Afganistan'da Türkoloji", Türkologiya, Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, No: 2, Bakü-Azerbaycan 2017, s. 118-124.

Fevzi, Firuz-Cankurt, Hasan, "Tarihten Bugüne Türkiye-Afganistan Bilimsel ve Teknolojik İşbirliğine Dair", Türkiye'de Bilgi Üretimi Ve Bilim Politikaları Uluslararası Sempozyumu-15-17 Kasım 2017/Kırşehir Bildiriler Kitabı, Yay. Haz. Orhan Neçare, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2018.

İmamhocayev, Rahmanhoca, "Afganistan ve Türkiye", Atatürk üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S 17, Erzurum 2001.

Nasirî, Abdülmecit Davudî, Tealul-i Din ve Devlet der Tarih-i Afganistan, Afganistan Nizam-ı Siyasi-yi Ayende, Zulal-ı Kevser Yayınları, İran 1381.

Özcan, Azmi, "Nadir Şah ve Afganistan", Afganistan Üzerine Araştırmalar, Yay. Haz. Ali Ahmetbeyoğlu, Tatav Yayınları, İstanbul 2002.

Özlü, Hüsni, “Türk-Afgan Dostluk Ve İşbirliği Anlaşması Kapsamında Atatürk Dönemi Türkiye-Afganistan İlişkilerine Bakış”, Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:3, Sayı:8, 2012.

Saray, Mehmet, Afganistan ve Türkler, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1997.

Sarıhan, Zeki, Kurtuluş Savaşımızda Türk-Afgan İlişkileri, Analiz Basım Yayın, İstanbul 2002.

Şimşir, Bilal, Atatürk ve Afganistan, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM) Yayınları, Ankara 2002.

Ünal, Abidin-Özby, İskender, Geçmişten Günümüze Türk-Afgan İlişkileri, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2009.